

Referanser: KM 11/07; KR 29/09; KR 66/13; KR 01/14; BM 03/08; BM 36/08; BM 26/09; BM 40/09; BM 16/13; MKR 39/13; KR 01/14; SKR 12/14; KM 14/14; MKR 36/15; KR 46/15; BM 37/15; KR 63/15; KR 08/16; KM 17/16; NFG 12/16

Arkivsak: 16/1119 - 4 OME (16/18124)

Saksdokumenter:

Tittel	Dok. ID
KR 22.1/16 Vigselsliturgien 2003 og Forslag til vigselsliturgi for likekjønnede par	1497507

Vigselsliturgi og forbønnshandling for likekjønnede par

Sammendrag

Kirkemøtet 2016 vedtok at det i tillegg til dagens liturgier for vigsel og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom kvinne og mann, «må utarbeides tilsvarende liturgier som inkluderer likekjønnede par og som kan brukes overfor alle par» (KM sak 17/16). Disse liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger og gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmene kan inngå ekteskap i sin lokale kirke.

Kirkemøtevedtaket sier at de nye liturgiene skal være «tilsvarende liturgier» til de gjeldende liturgiene. Dette forstås slik at de nye liturgiene i form og innhold må ligge nært opptil de någjeldende liturgiene. Samtidig må de være forskjellige fra disse ved at de kan anvendes både overfor likekjønnede og ulikekjønnede par.

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) behandlet et forslag til vigsels- og forbønnsliturgier for likekjønnede par på sitt møte 13. mai. Forslaget som legges fram for Kirkerådet følger langt på vei NFGs forslag, men det er foretatt endringer i punkt 4 og mindre justeringer enkelte andre steder. Det er lagt vekt på at de nye vigsels- og forbønnsliturgiene for likekjønnede ligger nært opptil någjeldende vigsels- og forbønnsliturgier (se vedlagte sammenstilling av gjeldende vigselsliturgi og forslag til vigselsliturgi for likekjønnede).

Til slutt i saksdokumentet kommenteres kortfattet noen kirkerettslige forhold knyttet til innføring av ny vigselsliturgi.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet sender forslag til Vigselsliturgi og forbønsliturgi for likekjønnede par, med de endringer som fremkom i møtet, ut på høring.
2. Kirkerådet ber om å få saken tilbake på oktobermøtet for videre behandling.

Saksorientering

Bakgrunn

1. Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet 2016 fattet følgende vedtak i sak 17: Vigselsliturgi for likekjønnede par:

1. Kirkemøtet erkjenner at spørsmålet om homofilt samliv og vigsel av likekjønnede par er en sak som Den norske kirke etter lange samtaler og flere utredninger ikke har lyktes å enes om.
2. Kirkemøtet viser til tidligere vedtak som understreker at uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens liturgiske ordninger, undervisning og forkynnelse.
3. Et flertall i Kirkemøtet mener at det i tillegg til dagens liturgier for ekteskap og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom kvinne og mann, må utarbeides tilsvarende liturgier som inkluderer likekjønnede par og som kan brukes overfor alle par.
4. Et mindretall i Kirkemøtet ønsker ikke kirkelig vigsel av likekjønnede par fordi det strider mot deres forståelse av ekteskapet. De av mindretallet som støtter dette vedtaket, tar likevel til etterretning Kirkemøtets sammensetning, og at slike liturgier derfor vil bli utarbeidet og implementert.
5. Kirkemøtet forutsetter at disse liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger. De gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmene kan inngå ekteskap i sin lokale kirke.
6. Kirkemøtet fastslår at prester har frihet til å velge om de vil foreta vigsel av likekjønnede par eller forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede. Andre kirkelig ansatte bør også ha en tilsvarende mulighet til ikke å medvirke ved den kirkelige handlingen.

(Vedtatt med 88 av 115 stemmer)

Når en vigselsliturgi for likekjønnede og en forbønnsliturgi for borgerlig inngått ekteskap for likekjønnede skal utarbeides, vises det særlig til punkt 3 i Kirkemøtets vedtak:

3. Et flertall i Kirkemøtet mener at det i tillegg til dagens liturgier for ekteskap og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom kvinne og mann, må utarbeides *tilsvarende liturgier* som inkluderer likekjønnede par *og som kan brukes overfor alle par*.

I komitemerknadene til punkt 3 forstås dette slik:

I punkt 3 foreslår komiteens flertall at de nye liturgiene for likekjønnede par også må kunne benyttes for ulikekjønnede par. De någjeldende liturgiene forutsetter et syn på ekteskapet som en ordning utelukkende for kvinne og mann. Komiteens flertall har da forståelse for at de som har et annet ekteskapssyn enn dette, ønsker å benytte liturgier som inkluderer deres syn også ved vigsel av ulikekjønnede par. Endringen vil bedre få fram at de to syn på ekteskapet er legitime og at liturgiene er likeverdige.

Komiteens flertall har merket seg at punkt 3 i forslaget til vedtak omtaler de nye liturgiene som skal utarbeides, med ordet «tilsvarende». Den nye liturgien må derfor uttrykke denne intensjonen og i form og innhold ligge nært opptil någjeldende liturgi.

Når vedtaket uttrykker at de nye liturgiene skal være «tilsvarende liturgier» til de gjeldende liturgiene, forstås dette slik at de nye liturgiene i form og innhold må ligge nært opptil någjeldende liturgi. Samtidig må de være forskjellige fra de någjeldende liturgiene for Vigsel og for Forbønn for borgerlig inngått ekteskap ved at de kan anvendes både overfor likekjønnede og ulikekjønnede par.

2. Ekteskapsloven

Ekteskapsloven som trådte i kraft i 2009, legger følgende forutsetninger til grunn for vigsel:

- At to personer av motsatt eller samme kjønn kan inngå ekteskap (§ 1).
- At ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke (§ 1b).
- At ekteskap ikke kan inngås mellom slektninger i rett opp- og nedstigende linje eller mellom søsken (§ 3).
- At en vigsler (som er nevnt i § 12) kan nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene ikke er medlem av trossamfunnet eller livssynssamfunnet, eller ingen av dem tilhører menigheten. En kirkelig vigsler kan også nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen lever, eller dersom brudefolkene er av samme kjønn (§13).
- At prøving av ekteskapsvilkårene skal være bekreftet for vigsleren av folkeregistermyndigheten (§ 14).
- At hver av brudefolkene skal erklære for vigsleren, med minst to vitner til stede, at de ønsker å inngå ekteskap (§11).
- At vigsleren deretter skal «erklære dem for ektefolk» (§ 11).
- At et ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet (§16).

3. Strukturen i vigselsliturgien

I gjeldende vigselsliturgi for ulikekjønnede er det ikke gjennomført et skarpt skille mellom hva som er de ekteskapsstiftende elementene og hva som er den kirkelige delen av liturgien. Det var nettopp dette en gikk bort fra med vigselsliturgien fra 2003. Denne endring skjedde først og fremst av regimessige grunner. I den tidligere vigselsliturgien fra 1987 var høydepunktet i vigsels handlingen, selve ekteskapsinngåelsen, lagt like etter innledningsdelen. Høringen om 2003-liturgien bekreftet forslaget om å legge bort den prinsipielle todelingen og flytte ekteskapsinngåelsen lenger ut i liturgien.

Luther delte imidlertid den kirkelige medvirkning ved ekteskapsinngåelse i to ved at den kirkelige stadfestelse av ekteskapet skjedde foran kirkedøren i form av en offentlig konstatering og kunngjøring av den bekreftelse partene allerede hadde gitt hverandre (forlovelsen), mens den kirkelige handling skjedde inne i kirken, med skriftlesning og forbønn. Dette ble bestemmende for vår kirkes vigselsordninger i Kirkeordinansen fra 1537/42 og Alterboken 1556. Men etter at partenes trolovelse ble opphevet som juridisk nødvendig handling i 1799, ble det ekteskapskonstituerende element endret fra trolovelsen til sammengivningen og vigselen i kirken, slik vi ser det i ordningene fra 1580/89. Kirkeordinansen av 1685 foreskriver at ekteskapsinngåelsen skal skje «opp imod Alteret». Prestens erklæring om at de var rette ektefolk («ret Ectefolck at vere») ble det avgjørende ledd juridisk sett. Liturgikeren Helge Fæhn skriver følgende om denne utviklingen:

Allerede i reformasjonsårhundret forlot man altså Luthers syn og tok samme avgjørelse som det katolske konsil i Trient hadde tatt 20 år tidligere: Ved inngåelse av ekteskap er den kirkelig-liturgiske del avgjørende, og i tillegg til de to Ja-ord er det prestens ord og handling som rettslig binder dem sammen. (Fæhn: *Gudstjenestelivet i Den norske kirke*, side 143)

4. Hva fra 2003-liturgien bør videreføres og hva bør endres i en vigselsturgi for likekjønnede par?

I dette kapitlet drøftes hva som kan videreføres til den nye vigselsturgien og hva som bør være forskjellig fra gjeldende vigselsturgi. I all hovedsak er det vigselsturgien som vil bli drøftet, mens liturgien for Forbønn for borgerlig inngått ekteskap kommenteres kortfattet til slutt. Også feiring av bryllupsmesse blir kommentert ved at det legges fram et forslag til Alminnelige bestemmelser for den nye vigselsturgien.

Ser vi på vigselsturgien fra 2003 er det en rekke forutsetninger som i dag hører med i en *kirkelig* vigsel, men som Ekteskapsloven *ikke* krever. Det er disse sidene ved liturgien som særlig må drøftes.

I det følgende tar vi utgangspunkt i 2003-liturgien og går gjennom denne punkt for punkt. 2003-liturgien er utgitt på nytt av Verbum i 2014 med bibeltekstene etter den nye bibeloversettelsen, og det er disse tekstformene som er anvendt når 2003-liturgien gjengis. 2003-liturgien og det nye forslaget til vigsel for likekjønnede par er sammenstilt i kolonner for at en kan se likheter og forskjeller mellom dem. Forskjellene er understreket i det nye liturgiforslaget.

A. Innledende rubrikk til Vigsel for likekjønnede par

Et kjennetegn ved 2003-liturgien er at den i større grad gir rom for medvirkning av brudeparet og av brudefølget i form av ord, musikk, høytlesning, lystenning mm. Den innledende rubrikken sier noe om dette, og kan gjelde på samme måte ved vigsel av likekjønnede par. Den eneste endring er at ordet «brudeparet» blir til «paret».

B. 1. Preludium/Inngang

Rubrikken i gjeldende vigselsturgi lyder slik:

Orgelmusikk eller annen egnet musikk til preludium/inngang. Brudeparet kan gå sammen fram til koret og sette seg på sine plasser. Dersom det er ønskelig, kan brudeparet, en eller begge, forlovere, representant(er) for familiene, liturg og andre gå inn i kirken i prosesjon. Deretter kan det fremføres egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

Dersom det er ønskelig, kan brudeparet, en eller begge, forlovere, representant(er) for familiene, liturg og andre gå inn i kirken i prosesjon.

Inngangsprosesjonen har i nyere tid vært et markant ritual og fremstått som et emosjonelt høydepunkt, hvor bruden har vært i sentrum og er blitt fulgt inn av sin far eller en annen representant fra familien. Dette har historisk sett vært forbundet med en overdragelse av bruden fra farens familie til brudgommens, men kan også forstås som et oppbrudd hvor ektefellene blir nye «førstepersoner» for hverandre. I dag oppfattes dette vel også mer som en iscenesettelse av kjønn og av kjønnsforskjellen, også i valget av klær for brud og brudgom. Denne nye, vestlige form for kristen vigsel er også blitt populær i andre deler av verden, ikke minst i Østen.

Ved noen forbønnshandlinger for likekjønnede par som vi har sett hos oss, har også brudekjole for kvinner og smoking for menn vært brukt, men som oftest går paret inn sammen. Også flere heterofile par finner det naturlig at brudeparet - slik det i tidligere tider har vært hos oss - går inn sammen, noe gjeldende vigselssliturgi primært anbefaler. Men 2003-liturgien gir fortsatt anledning til at bruden kan ledsages inn i prosesjon, men utelukker heller ikke at brudgommen følges inn, noe som vel neppe er vanlig praksis. En kan derfor si at det allerede i vigselssliturgien fra 2003 er lagt til rette for stor frihet for hvordan inngangsprosesjonen kan legges opp.

Et viktig spørsmål er hvilke begreper en bruker ved likekjønnet vigsel. Skal en fortsatt bruke ordet «brudeparet», eller ordet «brudefolkene», slik den nye ekteskapsloven omtaler paret som? I det fremlagte liturgiforslaget har Nemnd for gudstjenesteliv valgt ikke å bruke disse to kjønnede ordene. NFG har drøftet det kjønnsnøytrale ordet «vigselsparet» og omskrivninger som «de som skal vies», «de som skal inngå ekteskap» i rubrikkene i liturgien. NFG landet imidlertid på i hovedsak å bruke ordet «paret» i første del av liturgien og ordet «ekteparet» etter erklæringen om at ekteskapet er inngått.

I en samtale med Språkrådet er det bekreftet at «vigselsparet» er et lite brukt ord, og at et kort, nøytralt ord ofte er å foretrekke, som «paret». Språkrådet bekreftet også at selv om ordet «bryllup» opprinnelig betyr «brude-løp», brukes det i dag ofte om likekjønnede par. NFG valgte da å bruke dette ordet i det nye forslaget. Spørsmålet om terminologi vil være et aktuelt tema i høringen.

C. 2 Inngangsord og 3 Salme

Også punkt 2 med treenighetshilsen og prestens velkomstord, og punkt 3 med salme kan beholdes som det står i den nye vigselsordningen for likekjønnede par.

NFG vedtok imidlertid å legge til en tredje mulighet til treenighetshilsen, en mulighet som allerede finnes i Ordning for hovedgudstjeneste fra 2011: «I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn: Vår skaper, frigjører og livgiver.» NFG anbefalte denne utvidede treenighetshilsenen ut fra hensynet til kjønnsnøytralt språk. Dette er imidlertid tatt ut i forslaget til Kirkerådet, for at de to vigselsliturgiene bedre skal *tilsvare* hverandre.

Et av de tre alternative bibelordene er tatt ut i det nye forslaget, Salme 36,8-10. Grunnen er at denne teksten er gjort til en obligatorisk lesning under punkt 4 Skriftlesning.

D. 4 Skriftlesning

Det er i dette avsnittet det er aktuelt å gjøre vesentlige endringer i den nye vigselsliturgien. Det gjelder både de innledende ordene om at «mann og kvinne skal være ett», og det gjelder det obligatoriske skriftordet fra 1 Mos 1, 27-28a hvor det sies «til mann og kvinne skapte han dem» og «vær fruktbare og bli mange...». Samtidig kan selve ansatsen om at «Gud har skapt oss til å leve i fellesskap» videreføres. Både skapelsesmotivet og fellesskapsmotivet bør komme til uttrykk i innledningen, og det bør sies noe om hva ekteskapet er når dette inkluderer både likekjønnede og ulikekjønnede par.

NFG foreslo følgende innledningsord, som henter mange formuleringer fra 2003-liturgien:

Vi er skapt til å leve i fellesskap med Gud og med hverandre. Når to har valgt å inngå ekteskap, stadfester Gud dette fellesskapet med sin velsignelse. Å leve sammen i ekteskap er å leve i tillit og kjærlighet, dele gleder og sorger og trofast stå ved hverandres side livet ut.

I det fremlagte forslaget er dette endret til:

Gud har skapt oss til å leve i fellesskap med seg og med hverandre. Når to mennesker velger å leve sammen i ekteskap, stadfester Gud dette fellesskapet med sin velsignelse. Det er Guds gode gave. Å leve sammen i ekteskap, er å leve i tillit og kjærlighet, dele gleder og sorger og trofast stå ved hverandres side livet ut.

Begrunnelsen for denne endringen er at teksten på denne måten starter med en foranstilt «Gud» framfor «Vi». Den foreslåtte teksten er lagt enda nærmere nåværende vigselsturgi.

Så til spørsmålet om de innledende skriftlesningene, det som Nemnd for gudstjenesteliv i 2003 omtalte som «fundamentalordene», altså 1 Mos 1,27-28a og Matt 19,4-6: I saksdokumentet til vigselsturgien fra 2003 forstås Luthers ord om ekteskapet som «ein weltlich Geschäft» (en verdslig sak) slik at den «som verdslig-timelig stand er *innsatt* av Gud, den er *hellig* og «har hans ord for seg»», - samtidig som «det konstituerende i ekteskapsforståelsen for Luther er partenes gjensidige beslutning om å ville inngå ekteskap, altså deres gjensidige *consensus* og en offentliggjøring av samme.» Som en forutsetning for fundamentalordene la NFG (2003) til grunn at «selv om utformingen av ekteskapsinstitusjonen nok varierer, til dels betydelig, gjennom historien, så er det likevel i bibelsk perspektiv noe som står fast også for denne «borgerlige» eller samfunnsmessige ordning». Dette ble beskrevet slik:

Jesus springer over denne variasjonen når han i sin undervisning griper tilbake til «begynnelsen» (*archee, bereshit*) som kritisk norm. De aspekter ved menneskelivet og ekteskapet som hører til på et plan som karakteriseres som *i begynnelsen*, og som nettopp i denne betydning kan kalles *fundamentale*, ligger da i *gudbilledligheten, kjønnspolariteten, foreningen* av mann og kvinne, den mulighet (hverken sikkerhet eller nødvendighet) til *videreføring av livet* som ligger i dette samlivet, samt *velselselsen* fra Gud. Om disse fundamentale perspektivene er den øvrige bibelske overlevering og Jesu undervisning åpenbart helt overens (s 16 i saksdokumentet til BM 08/03).

I tråd med dette fremholder **mindretallet** i Bispemøtets uttalelse fra 2013 (Ekteskapet i et evangelisk-luthersk perspektiv) at det kristne syn på ekteskapet kjennetegnes av følgende konstituerende elementer:

- Kjønnsdifferensieringen, at det dreier seg om én mann og én kvinne.
- Et gjensidig samtykke mellom de to.
- En offentlig og forpliktende inngåelse av ekteskapet.

Dersom kjønnsdifferensieringen ikke er til stede, faller et konstituerende element for ekteskapet bort, og samliv mellom likekjønnede blir derfor noe annet enn ekteskap, uansett hvilke etiske kvaliteter dette samlivet ellers måtte ha (s 8-9).

Mindretallet viser også til Lærenemndas innstilling «Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken» fra 2006 (s 129), hvor et stort flertall i nemnda «ser det som viktig å framheve ekteskapet mellom kvinne og mann er uttrykk for en orden i skaperverket som gir seg av kjønnsdifferensieringen. Denne setter relasjonen mellom mor, far og barn i en særstilling og gjør den til en grunncelle i samfunnet» (s 9).

Dette utdyper *mindretallet* slik:

Likevel er det særegne ved barns forhold til sine biologiske foreldre en sentral faktor å ivareta når samfunnet skal lage ordninger for familieliv. Dette understreker betydningen

av forholdet mellom mann og kvinne i ekteskapet og ekteskapet som en grunnleggende institusjon i samfunnet som det i dag er grunn til å ivareta og styrke (s 10).

Når det i dag skal utarbeides en vigselsturgi som inkluderer likekjønnede par, må spørsmålet om *fundamentalord* ses i lys av den nye ekteskapsloven og den ekteskapsforståelsen som Bispemøtets *flertall* gav uttrykk for i sin uttalelse fra 2013 og i bispemøteutredningen *Sammen. Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv* (2013). I denne utredningen sies følgende om hva ekteskap er:

Ekteskapet som rettslig ordning er definert i ekteskapsloven. Den må kirken forholde seg til og akseptere. Ekteskapsloven gir, som vi har sett ovenfor, ikke noen innholdsmessig definisjon av hva et ekteskap er, men nøyer seg med å sette opp vilkår om hvem som kan inngå ekteskap og formkrav til hvordan dette skal skje. Rettigheter og plikter som er knyttet til en status som gift følger av annet lovverk. Både det borgerlige vigselritualet og kirkens liturgi vil på den annen side romme både en definisjon av ekteskapet og en mer utfyllende beskrivelse av ekteskapets innhold (*Sammen* 2013, side 77).

Her fremholdes altså at selv om ikke ekteskapsloven definerer hva et ekteskap er, så vil en fremtidig liturgi gjøre det.

I Bispemøtets uttalelse fra 2013, «Ekteskapet i et evangelisk-luthersk perspektiv» retter *flertallet* i Bispemøtet oppmerksomheten mot 1 Mos kapittel 2 i stedet for 1 Mos kapittel 1:

I den andre skapelsesfortelling (1 Mos 2,18.24)... handler det primært ikke om ekteskapet som sosial institusjon, men om at vi som mennesker er skapt til å leve i relasjon til hverandre. At vi er relasjonelle vesener uttrykker seg også i den fundamentale dragning og det intime fellesskap mellom mann og kvinne. Det sies også om kvinnen som Gud ville skape, at hun skal være «en hjelper av samme slag» (1 Mos 2,18). Slik blir perspektivet i andre skapelsesfortelling noe vi kan gjenkjenne som en sentral side ved vår tids ekteskapsforståelse med dens vekt på tillit, likeverd og frivillighet... Det er grunn til å understreke betydningen av at den personlige relasjonen mellom ektefellene som grunnlag for ekteskapsinngåelsen er styrket i vår tid. Ekteskapet har betydning utover de forhold som har å gjøre med slektens videreføring. Seksualiteten er et uttrykk for kjærlighet og fellesskap og er ikke bare knyttet til forplantning og videreføring av slekten...

... også det bibelske materialet vektlegger en dimensjon ved ekteskapet som åpner for homofiles ønske om å leve i et kjærlighetsforhold preget av verdier som tillit, troskap og samhold livet ut, og som vi i dag fremdeles må legge vekt på i ekteskapsforståelsen (s 3-6)

Bispemøtets *flertall* fremsetter følgende momenter ved ekteskapsforståelsen:

- Ekteskapet er konstituert av et løfte gitt i offentlighet og offentlig anerkjent.
- Dette er et løfte om trofast og livsvarig, monogamt samliv.
- Selv om det ikke konstituerer ekteskapet, er det viktig å se ekteskap som en frivillig, gjensidig og likeverdig relasjon mellom to parter som hver gir seg selv og sitt liv til hverandre.
- Ved å inngå ekteskap tar hver av partene på seg ansvaret for å ivareta den andre under alle livsvilkår (i gode og onde dager).

En kan si at disse fire momentene er uttrykt i det *løftet* som paret avlegger i vigselsliturgien fra 2003. Det er strengt tatt ikke nødvendig med *fundamentalord* ut fra momentene som Bispemøtets *flertall* (2013) angir, da disse kommer til uttrykk i selve ekteskapsløftet. Da NFG i vår drøftet spørsmålet om fundamentalord i en vigselsliturgi for likekjønnede, konkluderte nemnda med *ikke* å videreføre slike *fundamentalord*, men heller føye til følgende nye tekstalternativer i skriftlesningen: 1 Mos 2,18, Rut 1,16b-17a, Joh 13,34-35 og Gal 3,28. Samtidig ønsket NFG å beholde alle de 20 tekstalternativene som finnes i gjeldende liturgi, også 1 Mos 1,27-28a og Matt 19,4-6, men altså *ikke* som obligatoriske tekster, men tekster som en kunne velge blant.

I det fremlagte forslaget er det heller ikke innført *fundamentalord*, men det er foreslått at to skriftlesninger skal være *obligatoriske* og leses av liturgen/presten. Den første obligatoriske lesningen er Salme 36, 6-10. Denne teksten løfter blikket og takken mot Gud og inneholder flere skapelsesteologiske motiver og en lovprisning av Guds kjærlighet og gleden over å være i Guds hus.

Den andre obligatoriske teksten er fra 1. Johannes brev kapittel 4, og uttrykker at kjærligheten er fra Gud, at den ble åpenbart for oss i Jesus Kristus og at vi skylder å elske hverandre. Denne teksten er en av de valgfrie tekstene i 2003-liturgien, men foreslås å være obligatorisk i det nye forslaget.

I tillegg skal 2-4 andre bibeltekster leses, gjerne av medlemmer av bryllupsfølget, slik det også er i gjeldende vigselsliturgi.

E. 5 Salme og 6 Tale

Det foreslås ingen endringer her.

F. 7 Ekteskapsinngåelse

Innledningsordene om å komme «fram til Herrens alter» beholdes. Deretter følger spørsmålet om de to vil ha hverandre til ektefelle, om de vil elske og ære hverandre og «bli trofast» hos hverandre «inntil døden skiller dere». At paret som vies lover å *elske og ære* hverandre og *bli trofast* hos hverandre *i gode og onde dager inntil døden skiller dem*, vil vel de fleste forvente i en kirkelig vigselsliturgi (jfr. alternativ A i vigselsliturgien fra 2003). Dette ligger også som en uttrykt forutsetning i Bispemøtet og i den videre kirkelige debatten om likekjønnet samliv. Alle disse formuleringene tas inn i den nye vigselsliturgien. Både alternativ A og alternativ B i det som sies i vigselsliturgien fra 2003 kan videreføres i samme form i den nye vigselsliturgien.

Når liturgen skal rette spørsmålene til de to, foreslås det at liturgen først spør den som står til venstre for liturgen (merket med bokstaven V), og deretter den som står til høyre. Dette er en innarbeidet liturgisk skikk og foretrekkes framfor å spørre den eldste først. Ordene *brudgom* og *brud* kan ikke anvendes i denne liturgien.

Deretter følger *håndslaget* og prestens erklæring om at de er *rette ektefolk*. Ut fra ekteskapsloven skal - som vist ovenfor - vigsler erklære dem for å *være ektefolk*. Formuleringen i kirkelig vigselsliturgi er: «For Guds ansikt og i disse vitners nærvær har dere nå lovet hverandre at dere vil leve sammen i ekteskap, og gitt hverandre hånden på det. Derfor erklærer jeg at dere er rette ektefolk.» Dette er en lenge innarbeidet formulering (siden 1580) som det ut fra Kirkemøtets vedtak er naturlig å ta inn i den nye vigselsliturgien for likekjønnede.

G. 8 Overrekkelse av ringer

Ringene er i vigselsliturgien fra 2003 omtalt som «tegn på løftet om troskap». Både alternativ A og B kan videreføres i en vigselsliturgi for likekjønnede.

H. 9 Forbønn

Selv om benevnelsen «Herrens bønn» gjerne benevnes som «Fadervår» i den nye gudstjenesteordningen fra 2011, er «Herrens bønn» beholdt for å samsvare med 2003-liturgien. Den innledende formuleringen i A-alternativet til forbønn («Gode Gud, du som har innsatt ekteskapet og velsignet kvinne og mann, vi ber deg: La din velsignelse...») endres til:

«Gode Gud, vi ber deg for *NN* og *NN* og deres ekteskap. La din velsignelse...».

I B-alternativet gjøres det ingen språklige endringer. Muligheten til å si ordene som står i parentes: [barn kan vokse opp i trygghet] er også tatt inn i det nye forslaget. Det er tenkt brukt der det allerede finnes barn i familien, enten dette gjelder ulikekjønnede eller likekjønnede par. Ettersom det er kommet en ny salmebok etter at vigselsliturgien ble vedtatt i 2003, har NFG føyd til noen nye bønnesalmer under forbønnshandlingen.

Både den gamle og den nye oversettelsen av Fadervår er med i begge liturgiene. Også andre bibeltekster er gjengitt etter den nye oversettelsen både i 2003-liturgien og i det nye forslaget.

I. Punkt 10 Musikk/symbolhandlinger, punkt 11 Salme og Punkt 12 Velsignelse og Punkt 13 Utgang

Disse avsluttende delene av vigselordningen fra 2003 videreføres uten endringer i den nye vigselsliturgien for likekjønnede par.

H. Skriftlesninger

Alle alternative skriftlesningene i 2003-liturgien er videreført og noen nye lesninger er lagt til Disse er gjengitt til slutt i vedlegget hvor de to vigselsliturgiene er sammenstilt.

5. Forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede

Forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede utarbeides i tråd med endringsforslagene for vigsel av likekjønnede par, og etter samme mønster som en finner mellom vigselsliturgien og forbønnsliturgien fra 2003. Dette betyr blant annet at ordet «paret» går ut og erstattes i hele forbønnsliturgien av ordet «ekteparet».

I punkt 2 Inngangsord erstattes velkomstordene til følgende formulering (som er identisk med gjeldende forbønnsliturgi):

L Kjære (fullt navn nevnes) og (fullt navn nevnes), den (dato nevnes) inngikk dere ekteskap i (stedet nevnes). Dere er kommet hit til (kirken nevnes) fordi dere ønsker kirkens forbønn for deres ekteskap. Vi er samlet for å glede oss med dere og be om velsignelse over dere og hjemmet deres.

I punkt 7 Ekteskapsinngåelse endres overskriften til 7 *Fremstilling av ekteparet* (som i gjeldende forbønnsliturgi) og hele punkt 7 erstattes med følgende tekst:

Ekteparet går sammen fram til alteret.

Enten A

L For offentlig myndighet har dere lovet å leve sammen i ekteskap. Dette løftet betyr at dere skal være ett og holde trofast sammen i gode og onde dager inntil døden skiller dere. Etter deres ønske vil vi i dag be for dere og stille deres ekteskap og hjem inn under Guds velsignelse.

Eller B

L (begges fulle navn nevnes), dere har for offentlig myndighet lovet å leve sammen i ekteskap. Vil dere fortsatt elske og ære hverandre og trofast holde sammen i gode og onde dager inntil døden skiller dere?

Ekteparet svarer, etter hverandre eller sammen:

Ja.

L Etter deres ønske vil vi i dag be for dere og stille deres ekteskap og hjem inn under Guds velsignelse.

Punkt 8 Overrekkelse av ringer faller bort i forbønnsliturgien. Nytt punkt 8 blir da leddet Forbønn. Bønnene blir identiske med bønnene som er foreslått i den nye vigselsturgien. Den innledende rubrikken endres til:

Ekteparet kneler ved alterringen. Liturgen ber for ekteparet, med håndspåleggelse, en av følgende bønner, som avsluttes med Fadervår. Eventuelt kan også andre i følget delta i forbønnen med håndspåleggelse.

Ingen andre endringer behøves i forbønnsliturgien.

6. Kirkerettslige forhold knyttet til innføring av ny vigselsturgi

I forbindelse med innføring av liturgi for vigsel av likekjønnede har det vært reist noen spørsmål knyttet til hvem som lokalt bestemmer over bruken av denne liturgien. Disse spørsmålene har vært nærmere utredet. I dette saksdokumentet gjengis bare hovedkonklusjonene:

1. Når Den norske kirke vedtar en ny vigselsturgi som kan brukes av alle, vil heterofile par ha to vigselsturgier å velge mellom. Betyr det at menighetsmøtet får en rolle knyttet til valg av liturgi?

Myndigheten til å innføre nye liturgier ligger hos Kirkemøtet, jf kirkeloven § 24 annet ledd, annet punktum, hvor det heter: «Som øverste representative organ i Den norske kirke fastsetter Kirkemøtet alle gudstjenestelige bøker i Kirken». Dette er en videreføring av Kongens anordningsmyndighet ifølge Grunnlovens (tidligere) § 16.

Samtidig heter det i kirkeloven § 11 at «Menighetsmøtet avgjør saker om innføring av ny, godkjent salmebok og liturgi».

I det foreliggende tilfelle er det snakk om å innføre en ny og unik liturgi som ikke har foreligget tidligere. Menighetsmøtet kan ikke nekte å innføre i menigheten en slik helt ny liturgi – som dekker et nytt behov – der den øverste liturgimyndigheten, Kirkemøtet, har bestemt at de nye liturgiene innføres som «ordinære liturgiske ordninger» og at de «gjøres gjeldende i hele Den norske kirke» (KM 17/16 punkt 5). Det er ikke grunnlag for å si at menighetsmøtet har to godkjente liturgier til valg. Det er bare tale om myndighet for den enkelte menighet når den nasjonale liturgimyndigheten overlater et valg til menigheten.

2. Ved vielse av heterofile par, hvem er det som i hvert enkelt tilfelle treffer avgjørelsen om hvilken liturgi som skal brukes under vielsen?

Når det gjelder spørsmålet om hvem som i de konkrete enkelttilfelle skal bestemme hvilken liturgi som skal brukes – nødvendigvis der det er en valgmulighet, altså ved ulikekjønnede par

– er vi også der utenfor menighetsmøtets myndighet. Menighetsmøtets myndighet er av generell karakter – den dreier seg om innføring av en ordning i menigheten som sådan, ikke om enkeltbruk.

Om det så skal være vedkommende prest eller vigselforet som avgjør dette, er et spørsmål Kirkemøtet står fritt til å sette regler om og som Kirkemøtet dermed må ta stilling til. Hvis det derimot ikke sies noe annet, bestemmer Tjenesteordning for menighetsprester § 7 annet avsnitt annet punktum at forrettende prest her avgjør. Dette er en bestemmelse av negativt avgrenset karakter, som ikke vil omfatte slike spørsmål hvis det i liturgien er bestemt positivt at det er andre (paret) som avgjør spørsmålet.

Hvis Kirkemøtet bestemmer at paret avgjør spørsmålet, reiser det spørsmålet om presten kan reservere seg, på samme måte som det er lovbestemt etter § 13 i ekteskapsloven. Altså om forrettende prest også gis anledning til å reservere seg mot bruk av den nye ordningen, evt. også mot den nåværende. Dette er også et spørsmål Kirkemøtet står fritt til å avgjøre. Regler om dette vil naturlig høre hjemme i Alminnelige bestemmelser for vigsel.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Liturgi for vigsel og forbønsliturgi for likekjønnede par skal sendes på høring kort tid etter at Kirkerådet har fattet sitt vedtak. Utarbeidelse og høring er en tidkrevende og ressurskrevende prosess.

Kirkerådet beregner kostnadene til dette utviklingsarbeidet til å ha en kostnadsramme på ca. kr 500 000. Dette omfatter arbeidstid, møter i NFG, fagkonsultasjoner og høringsprosess. Kostnadene tas fra KR- budsjett for 2016.